

TÖÖTAVATE NOORTE HARIDUSTASEME TÕSTMISEST SEOS KURITEGEVUSE PROFÜLAKTIKAGA

J. Napa

ENSV TA Majanduse Instituudi õiguse sektori aspirant

Statistika näitab, et kuritegevus on levinum üldiselt madala haridustasemega noorte hulgas. Teiseks iseloomulikuks jooneks, mis selgub kuritegevuse statistika analüüsimisel, on see, et võrreldes üldhariduslikes koolides, tehnikumides ja mujal õppivate noortega panevad kuritegusid suhteliselt enam toime töötavad noored. Ja eriti just madala haridustasemega töötavad noored. Seos haridustaseme ja õiguserikkumiste vahel on seega tihe. Mida kõrgem on noorte haridus, seda vähem on eeldusi õiguserikkumiste toimepanemiseks. Seega on üheks tingimuseks, mis võimaldab tõhusalt võidelda kuritegevuse vastu ja kuritegevust ära hoida, kogu elanikkonna, nende seas ka noorte haridustaseme tõstmine.

Meie kasutada olevate andmete põhjal on kõigist Eesti NSV-s elunevaist 16-aastastest alla 8 klassilise haridusega vaid umbes 12%. Samal ajal on vabariigis kuritegusid toimepannud isikute seas alla 8-klassilise haridusega inimesi suhteliselt tunduvalt rohkem.

1963. aasta jooksul meie vabariigis kuritegusid toimepannud isikuist oli 78,2% alla 7-klassilise haridusega. 1964. aastal oli vastav protsent veelgi suurem, nimelt 87,2. Nagu näitab statistika seisuga 1. oktoober 1964, õppis meie vabariigis enamus 14–17 a. vanustest alaealistest üldhariduslikes koolides, tehnikumides ja mujal. 14–17 a. vanustest noortest töötas ainult 14,6%, kusjuures nendest enam kui pooled õppisid töö kõrval, enamikus töölisnoorte koolides. Samal ajal on mõtlemapanev, et 1963. ja 1964. aasta jooksul moodustasid Eesti NSV-s kuritegude toimepanemise pärast kohtu alla antud alaealistest enam kui 50% töölisnoored. Nii olid 1964. a. meie vabariigis kohtu alla antud alaealistest 53,6% töötavad noored.

Järelikult andis $\frac{1}{7}$ noortest üle $\frac{1}{2}$ alaealistest kurjategijatest. Seisuga 1. oktoober 1964 elas Tallinna Keskrajoonis 14–17

aasta vanuses õpilasi 16 659 ja töötavaid noori 582. 1965. a. mai-kuus aga oli Tallinna Keskrajooni miilitsa lastetoas mitmesuguste õiguserikkumiste pärast arvel 90 õpilast ning 51 töötavat alaealist. Näeme, et Tallinna Keskrajooni õpilaste üldarvust oli arvele võetud õiguserikkujatena umbes 0,5⁰/₀, s.t. iga kahesaja õpilase kohta tuli üks õiguserikkuja. Töölisnoorte seas oli õiguskorrast üleastujate protsent mitmekordselt kõrgem, nimelt 8,9. Võrreldes õppivate noortega panid töölisnoored seega suhteliselt umbes 18 korda rohkem õiguserikkumisi toime. Märgitagu, et seejuures äratub tähelepanu veel üks asjaolu: üle ³/₄ arvel olnud töötavaist noortest oli alla 7-klassilise haridusega. Seega tuleb võitluses kuritegevuse vastu parandada profülaktilist tööd töötavate noorte seas. Üheks ülesandeks on siin tõsta töölisnoorte haridustaset.

Mis takistab töötavatel noortel oma haridust täiendamast? Esitame mõningad järeldused, millele jõudsimme Tallinna ettevõtetes teostatud uurimise põhjal.

Vaatluse all olid neli Tallinna ettevõtet: „Punane Ret“, „Baltika“, Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrik ning Remondi- ja Mehhaanikatehas „Teras“. Kasutasime juhusliku valiku meetodit. Küsitletute üldarv oli 182. Keskharidus oli 41 noorel, neist 17 õppis, kuid 24 ei õppinud. 8-klassilise haridusega noorte üldarv oli 100 (60 õppis ning 40 ei õppinud). Küsitletuist oli 41-l vähem kui 8 klassi haridust, nendest 14 õppisid töö kõrvalt, 27 ei õppinud. Seega 182-st vaatluse alla võetud noorest õppisid pooled – 91.

Muidugi ei saa 182 töölisnoore küsitluse põhjal teha veel ulatuslikke üldistusi, kuid ometi annavad saadud vastused teatud pildi probleemidest, mis on seotud töötavate noorte õppimisega.

Meie küsimusele, miks lahkuti üldhariduslikust koolist enne keskhariduse omandamist, vastasid 120. Koolist lahkumise ning tööleasumise põhjused olid neil järgmised:

- 1) soov iseseisvalt teenida – 41 noort (34,2⁰/₀),
- 2) majanduslikud põhjused – 41 noort (34,2⁰/₀),
- 3) puudus soov õppida – 12 noort (10⁰/₀),
- 4) õppeained rasked – 9 noort (7,5⁰/₀),
- 5) tervislikud põhjused – 6 noort (5⁰/₀),
- 6) vastuolud õpetajatega – 5 noort (4,3⁰/₀),
- 7) klassikursuse kordamine – 4 noort (3,4⁰/₀),
- 8) konfliktid kaasõpilastega – 2 noort (1,7⁰/₀).

Kuigi suur osa üldhariduslikust koolist lahkujaist – nimelt 34,2⁰/₀ – tõi esile majanduslikud põhjused, on siiski alust arvata, et nn. majanduslikke põhjusi esitati sageli kui ajendit, sest paljud ei jõudnud päevakoolis edasi, jäädki klassikursust kordama jne.

182-st küsitletust teatasid 152 (86,4⁰/₀ vastanute üldarvust), et neil on võimalusi töö kõrvalt õppida, 24-l noorel (13,6⁰/₀) puuduvad nende endi sõnade järgi sellised võimalused, 6 ei vastanud sellele küsimusele.

Nagu eespool öeldud, ei täiendanud tol hetkel oma üldharidust 91 noort, neist 67 polnud keskharidust. 67 mittetäieliku keskharidusega noorest oli enamik kunagi töö kõrval õppima asunud, kuid 40 noort mõne aja möödudes õpingud katkestanud. Seejuures toodi õpingute katkestamise põhjusena esile järgmised asjaolud:

- 1) perekondlikud põhjused – 22,5⁰/₀,
- 2) töö ei võimaldanud – 20⁰/₀,
- 3) ei tulnud toime, õppida on raske – 15⁰/₀,
- 4) polnud huvitav – 12,5⁰/₀,
- 5) muud harrastused võtavad aja ära – 12,5⁰/₀,
- 6) pole õppimisele mõelnud – 7,5⁰/₀,
- 7) ei tundnud vajadust õppida, ei näinud selleks põhjust – 5⁰/₀,
- 8) tervislikud põhjused – 5⁰/₀.

Vastustest nähtub, et suur protsent õppetöö katkestanud noortest suhtus oma haridustaseme tõstmisesse ükskõikselt, erilise huvita (25⁰/₀ vastanuist ei pidanud õppetööd kas huvitavaks või ei tundnud vajadust õppida, või polnud nad sellele küsimusele mõelnudki).

8 noort (20⁰/₀) tõid mitteõppimise põhjuseks töö. Rääkides ettevõtete administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide esindajatega, selgus, et kõne all olevais ettevõtteis ei tohiks tootmistöö õppimist takistada.

Takistavate põhjuste väljaselgitamiseks oli ankeedis küsimus: kas praegune töökoht, amet meeldib teile ja miks? Kuidas vastasid need kaheksa noort? Kuus teatasid, et töö iseloom meeldib, töötasu on hea. Ühele meeldis töö, kuid töötasu ei rahuldanud teda. Ainult üks kaheksast avaldas arvamust, et kuigi töötasu on hea, ei rahulda teda töö iseloom. Näeme, et seitsmele kaheksast meeldis nende töö. Samuti teatasid kaheksast kaks, et õppima asuvad nad siis, kui töökohalt seda nõutakse.

Noored peavad aga ise olema huvitatud hariduse täiendamisest.

Küsitletud töölisnoortest andsid küsimusele – kui asute edasi õppima, siis mis teid stimuleerib – vastuse 169 noort. Peamine vastus: õppima hakatakse eesmärgiga saada haridust (169-st vastajast 124 ehk 73,4⁰/₀), 17 (10⁰/₀) teatasid, et eesmärgiks on saada paremat töökohta. 17 (10⁰/₀) vastanud noortest pidasid motiiviks suuremat palka. Kaks noort kirjutasid, et õppida tuleb, kui töökohal seda nõutakse. Nende kahe noore haridus on 7 klassi. Nende 17 noore kuutöötasu, kes paremat palka motiiviks pidasid, ei erinenud teiste küsitletute keskmisest töötasust.

Näeme seega, et 20⁰/₀ vastanuist pidas õppimise motiiviks kas paremat töökohta või senisest kõrgemat palka. See kinnitab, et suuremat palka kui õppimise stiimulit ei tohi alahinnata.

Töölase kvalifikatsiooni tõstmine on noortele tööliste väga tähtis. Küsimusele missugused on lähemad plaanid seoses tööga – saime vastuse 182-lt noorelt tööliselt. Vastused olid sellised:

- 1) astuda kvalifikatsiooni tõstmise kursustele – 30,2⁰/₀,
- 2) pole sellele mõelnud – 23,1⁰/₀,
- 3) üle minna teisele tööle – 19,8⁰/₀,
- 4) omandada teine eriala – 11⁰/₀,
- 5) suurendada tööviljakust – 9,9⁰/₀,
- 6) saada kommunistliku töö lööklaseks 1,6⁰/₀ (kommunistliku töö lööklasi või kommunistliku töö brigaadide liikmeid oli 182-st 62),
- 7) muud plaanid (tehnikumi õppima minek jm.) – 4,4⁰/₀.

Nagu vastustest nähtub, on esikohal soov astuda kvalifikatsiooni tõstmise kursustele.

Noortöölise hariduse, töölase kvalifikatsiooni ja töötasu seose kohta koostasime tabeli.

Haridus	Kvalifikatsiooni omajate protsent (alal, kellena noor praegu töötab)	Palga suhe, võttes noortöölise keskmise palga 100-na
1) Madalam kui 8 klassi	72 ⁰ / ₀	102
2) 8—10 klassi (vene õppekeelega koolides 8—9 kl.)	68,8 ⁰ / ₀	88
3) Keskhariidus	79,8 ⁰ / ₀	94

Ankeedist selgus, et töölise palk oli üldreeglina sõltuv tema tööalasest kvalifikatsioonist. Mida enam oli vastava haridusega kvalifitseeritud töölisi, seda kõrgem oli ka rühma keskmine töötasu. Siin on vaid üks erand. Kuigi keskhariidusega noorte seas on kvalifitseeritud töölise protsent suurem kui alla 8 klassi haridusega noortel, oli esimestel töötasu mõnevõrra väiksem. Põhjus oli selles, et madalama haridustasemega noortel oli kvalifikatsiooni keskmine järk suhteliselt kõrgem kui kvalifitseeritud keskhariidusega noortel.

Ühtlasi järeldus, et meie poolt vaadeldud noorte tööliste töötasu ei olnud sõltuvuses nende üldharidusest. Suhteliselt kõrgem üldharidus ei taganud kõrgemat töölase kvalifikatsiooni ning vastavalt kõrgemat töötasu.

Tähelepanuväärne on töötavate noorte edasiõppimise seisukohalt analüüsida nende korteritingimusi. Sageli võib kuulda arvamusi, et ebarahuldavad korteriolud on üheks põhjuseks, mis takistavad noortel õppimist. Meie poolt vaadeldud 91-st töölisnoorest, kes ei õppinud, andsid küsimusele – kui teie tootmistöö kõrval ei täienda oma üldhariduslikke teadmisi, siis miks (kui pole võimalusi, siis mis on takistuseks) – vastuse 75 töölisnoort. 75-st esitas 28⁰/₀ mitteõppimise põhjusena ebarahuldavad korteriolud. Tõepoolest, antud noorte korteriolud olid keskmisest mõnevõrra halvemad.

153 küsitletuist vastasid, et nad elavad kommunaalkorteris, 20 elasid majades, mis kuulusid kas nendele või nende vanematele isikliku omandiõiguse alusel, 7 elasid ühiselamuis, kahelt ei saanud vastust. Seitsmest ühiselamus elavast noorest õppisid vaid kaks (mõlemad töölisnoorte keskkoolis), viis ei õppinud. Kuigi antud juhul on tegemist vähestega, võib siiski ühe takistusena märkida, et tööliste ühiselamuis pole loodud veel küllaldasi võimalusi õppimiseks. 20-st noorest, kes elasid nendele või nende vanemaile isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades, õppis vaid 40%. Seejuures ei olnud ühelgi õppetööst eemalseisjal keskharidust, vaatamata sellele, et isikliku omandiõiguse alusel noorele või vanematele kuuluvas majas peaksid korteriolud igati võimaldama õpingute jätkamist.

Seega võivad korteriolud takistavat mõju avaldada vaid kompleksis teiste õppetööd raskendavate asjaoludega.

Mittetäieliku keskharidusega küsitletud olid enamikus (122 141-st) vallalised. Abielus oli 19. Torkab silma, et nendest õppis vaid 23,6%. Mitteõppijad töid õppetööst eemalejäämise põhjusena vajaduse hoolitseda perekonna eest ja majanduslikud mured. Kahtlemata on need põhjused üheks takistuseks, mis sunnivad noort oma hariduse täiendamiseks loobuma. Ühtlasi selgus, et kommunistlike noorte seas oli komsomoli mittekuuluvate noortega võrreldes tunduvalt suurem õppijate protsent – vastaval 61,5 ja 38,7%.

Millised on järeldused?

1) Meie rahva, nende seas ka töölisnoorte haridustaseme tõstmine teenib üheaegselt ka kuritegevuse ärahoidmise eesmärki.

2) Senisest rohkem tuleks meie arvates rõhutada noorte enesekasvatuse vajadust (kahjuks puudub meil peaaegu täielikult sellalane eestikeelne kirjandus) ning teiselt poolt leida ja kõrvaldada takistused, mis ei võimalda töötavatel noortel kõrvuti tootmistööga täiendada oma üldharidust.

3) Töölisnoorte haridustaseme tõstmiseks peaks senisest rohkem rakendama materiaalse stimuleerimise vahendeid. Oleme seisukohal, et kvalifikatsiooni tõstmine tuleks viia tingitusse tööliste üldhariduslikust tasemest. Iga 2–3 aasta möödudes tuleks aga kontrollida noortöölise üld- ja erialaste teadmiste vastavust kvalifikatsioonijärgule. Töölistel, kes pidevalt täiendavad oma üld- ja eriharidust, oleksid sel juhul eelised kõrgema kvalifikatsioonijärgu saamisel.

Meie arvates tuleks tööliste töötasu suurus viia otsesesse sõltuvusse peale erialase kvalifikatsiooni veel tööliste üldhariduslikust tasemest, et iga lõpetatud klass üldharidust annaks töötasule lisa näiteks 5%. Nõnda on tööline ka vahetult materiaalselt huvitatud oma üldhariduse täiendamisest. Sellega aitame ka kindlustada Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei poolt seatud ülesande – jõuda käesoleval viisaastakul selleni, et igal meie noorel on keskharidus – eduka lahendamise.

4) Mõned töötajad räägivad uute töövormide ja meetodite erilisest vajalikkusest, ootavad mingeid erilisi ettepanekuid, mis võimaldaksid koheselt alandada õiguserikkumiste arvu. Üleminekul kommunismile on neid paratamatult vaja. Uued töövormid ja meetodid kasvavad välja praktikast, igapäevasest elust. Neid tuleb otsida, näha, analüüsida ja ellu viia põhimõtte järgi: seitse korda mõõda, üks kord lõika. On vajalik olukorra konkreetne analüüs ning sellest lähtudes ürituste läbiviimine, mis on võib-olla kõikidele teada, kuid antud ettevõttes või asutuses halvasti rakendatud. Olemasolevate töövormide oskuslik rakendamine õiguserikkumiste tundmaõppimiseks ja ärahoidmiseks – see on esimene ja lähim ülesanne.

О ПОВЫШЕНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УРОВНЯ РАБОЧЕЙ МОЛОДЕЖИ В СВЯЗИ С БОРЬБОЙ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

Я. Напа

Резюме

Одним из условий, позволяющих предупреждать преступность, является повышение образовательного уровня всего населения, особенно же молодежи.

Среди лиц, совершивших в республике в течение 1963 года преступления, 78,2% имели образование ниже 7 классов. В 1964 году соответствующий процент был еще выше — 87,2. По данным на 1 октября 1964 г. в нашей республике работало 14,6% несовершеннолетних в возрасте от 14 до 17 лет. В 1963 и 1964 гг. более 50% несовершеннолетних, отданных под суд за совершенные преступления, составляла рабочая молодежь (например в 1964 г. 53,6%). Следовательно, седьмая часть несовершеннолетних в возрасте от 14 до 17 лет (работающие несовершеннолетние) дала более половины преступников.

Возьмем, к примеру, Центральный район города Таллина. В течение 1964 года рабочая молодежь совершила там, по сравнению с учащейся молодежью, в 18 раз больше правонарушений. Следует отметить, что свыше 75% молодых рабочих, совершивших правонарушения, имели образование ниже 7 классов.

Таким образом, основное внимание в борьбе с преступностью следует обращать на профилактическую работу среди рабочей молодежи, на повышение ее образовательного уровня.

Чтобы выяснить, почему многие молодые рабочие не повышают свой общеобразовательный уровень, мы провели исследование на четырех предприятиях г. Таллина: на заводе

«Пунане РЭТ», на швейной фабрике «Балтика», на Таллинской фанерно-мебельной фабрике и на ремонтно-механическом заводе «Терас». Путем случайного отбора мы опросили 182 молодых рабочих, из которых среднее образование имел 41 человек (17 из них продолжало учиться, 24 не училось). 100 человек имели образование 8 классов (из них 60 продолжало учиться, 40 не училось). 41 человек имели образование ниже 8 классов (из них 14 училось без отрыва от производства, 27 не училось).

На вопрос о том, почему они ушли из общеобразовательной школы, не получив среднего образования, мы получили 120 ответов. Основными причинами ухода из школы и поступления на работу оказались следующие:

1. Желание самому зарабатывать — 34,2%
2. Причины материального порядка — 34,2%
3. Отсутствие желания учиться — 10%
4. Предметы оказались не под силу — 7,5%
5. Плохое состояние здоровья — 5%
6. Конфликты с учителями — 4,3%
7. Оставление на второй год — 3,4%
8. Конфликты с одноклассниками — 1,7%

Хотя большая часть, покинувших общеобразовательную школу, видит в этом причины материального порядка, все же есть основание полагать, что материальные причины зачастую назывались только как отвода глаз. Дело в том, что подавляющее большинство таких людей училось в школе неудовлетворительно, часто оставаясь на второй год.

На вопрос — станете ли продолжать учебу, то по какой причине, большинство (73,4%) ответило, что желает повысить свой общеобразовательный уровень с целью получить образование.

Для 10% опрошенных мотивом для продолжения учебы является более высокая зарплата. Это еще раз говорит о том, что роль зарплаты, как стимул для учебы нельзя недооценивать.

Выяснилось, что хотя зарплата опрошенных в общем и зависела от их рабочей квалификации, однако не зависела от их образовательного уровня.

Молодые рабочие, имевшие более высокий уровень образования, как правило, не имели более высокого разряда на производстве, поэтому и их зарплата не была выше, чем у других рабочих, имевших более низкий уровень образования. Более того, уровень зарплаты молодых рабочих, имевших образование ниже 8 классов, был даже выше, чем у тех, кто имел среднее образование.

В целях повышения образовательного уровня рабочей молодежи следует больше использовать средства материального стимулирования. Мы считаем, что повышение квалификации следует поставить в зависимость от общеобразовательного уровня рабочего.

Через каждые 2—3 года следовало бы проверять, соответствует ли уровень общих и специальных знаний молодого рабочего тому разряду, который он имеет. Нужно, чтобы рабочие, постоянно повышающие свой общеобразовательный уровень и уровень знаний по специальности, имели бы преимущества при получении более высокого разряда.

На наш взгляд, уровень зарплаты следовало бы поставить в прямую зависимость не только от квалификации, но и от общеобразовательного уровня. Например, за каждый класс общеобразовательной школы можно было бы прибавлять к зарплате 5%. Таким образом в этом случае рабочий был бы материально заинтересован в повышении своего общеобразовательного уровня. Тем самым мы бы содействовали успешному выполнению задачи, поставленной перед нами Коммунистической партией Советского Союза, добиться того, чтобы к концу этой пятилетки каждый советский юноша, каждая девушка имели среднее образование.